

COP21 PARIS TOPLANTISI VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE KARŞI TTB TUTUMU

Kayıhan PALA*, Bayazıt İLHAN**

Özet: Türk Tabipleri Birliği (TTB) Paris İklim Zirvesi'ne Sağlık ve Çevre Birliği'nin (Health and Environmental Alliance, HEAL) daveti üzerine katıldı ve iklim değişikliğine ilişkin görüşlerini ve önerilerini uluslararası toplumla paylaştı. TTB, hava kirliliğinin ve iklim değişikliğinin önlenmesi için Türkiye'de yeni kömürlü termik santraller yapılmamasını, tüm ülkelerde hava kirliliği sınır değeri olarak Dünya Sağlık Örgütü hava kalitesi rehberlerinde yer alan sınır değerlerin kullanılmasını ve endüstriyel tesislerin kurulmasına karar verilmeden önce Sağlık Etki Değerlendirmesi yapılmasının zorunlu tutulmasını istedi. Türk Tabipleri Birliği heyetinin Paris İklim Zirvesi'nde dile getirdiği görüş ve öneriler "Türkiye'de kömürlü termik santraller sağlığı tehdit ediyor" başlığıyla basılı olarak medya mensupları ve toplantı katılımcılarıyla paylaşıldı.

Anahtar sözcükler: TTB, COP21, iklim değişikliği

COP21 Paris Meeting and TMA Attitude Against Climate Change

Abstract: Turkish Medical Association (TMA) attended Paris Climate Summit upon invitation of Health and Environmental Alliance, HEAL, and presented comments on climate change. TMA demanded stopping new coal fired power plant projects, accepting air pollution limit values described in World Health Organization's air quality guides by all countries and obligation of Health Impact Assessment before making a decision on construction of any industrial plants to prevent air pollution and climate change. TMA representatives shared out the printed document titled "Coal fired thermal plants threaten health in Turkey" including their comments presented in the Paris Climate Summit to media and attendees of the meetings.

Key words: TMA, COP21, climate change

Paris İklim Zirvesi olarak da anılan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (United Nations Framework Convention on Climate Change) 21. Taraflar Konferansı (Conference of the Parties, COP21) 30 Kasım – 11 Aralık 2015 tarihlerinde Paris'te gerçekleştirildi. COP21 Paris toplantısına toplam olarak 196 "Taraflar" (195 Ülke ve Avrupa Birliği) katıldı.

Türk Tabipleri Birliği (TTB) Paris İklim Zirvesi'ne, Sağlık ve Çevre Birliği'nin (Health and Environmental Alliance, HEAL) daveti üzerine katıldı ve iklim değişikliğine ilişkin görüşlerini ve önerilerini uluslararası toplumla paylaştı.

TTB heyeti ilk olarak 4 Aralık 2015 günü Sağlık ve Çevre Birliği HEAL, Fransız Tabipleri Birliği (Conseil National de l'Ordre des Médecins - CNOM), Dünya Tabipler Birliği (World Medical Association - WMA) ve Uluslararası Tıp Öğrencileri Dernekleri Federasyonu (International Federation of Medical Students Associations - IFMSA) tarafından düzenlenen ve Fransız Tabipleri Birliği binasında gerçekleştirilen

"Sağlıkçılar Sağlıklı Enerji ve İklim İçin Eylemde" adlı panele katıldı. TTB Merkez Konseyi Başkanı Dr. Bayazıt İlhan, panelde Türkiye'de kömürlü termik santrallerin sağlığa etkisi ile ilgili bir konuşma yaptı. Konuya ilişkin çeşitli istatistikleri aktaran İlhan, TTB'nin bu yöndeki çalışmalarına değindi. İlhan, TTB'nin çevre/sağlık ile ilgili faaliyetlerinin kömürlü termik santraller ile sınırlı olmadığını da belirterek, TTB'nin çalışmalarından bazı örnekler aktardı. Aynı toplantıda söz alan Prof. Dr. Kayıhan Pala, tüm ülkelerin hava kirliliği sınır değeri olarak Dünya Sağlık Örgütü hava kalitesi rehberinde yer alan değerleri kullanmasının önemine vurgu yaptı.

TTB heyeti 4 Aralık günü öğleden sonra COP21 görüşmelerinin yapıldığı Paris-Le Bourget'te Türkiye standını ziyaret ederek görüşmelere Türkiye adına katılan heyet üyeleriyle kısa bir görüşme yaptı. Bu görüşme sırasında, Türkiye adına COP21 görüşmelerine katılan resmi heyette, Sağlık Bakanlığı tarafından hiçbir temsilcinin görevlendirilmediği öğrenildi.

*Bursa Tabip Odası Çevre Komisyonu Üyesi

**Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi Başkanı

Türk Tabipleri Birliği heyeti ikinci olarak Küresel İklim ve Sağlık Birliği (Global Climate and Health Alliance), Dünya Sağlık Örgütü, Fransız Sağlık ve Çevre Derneği (Société Française de Santé et Environnement - SFSE), Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit - GIZ) ve Sağlık ve Çevre Birliği HEAL tarafından düzenlenen ve 5 Aralık 2015 günü gerçekleştirilen "Küresel İklim ve Sağlık Zirvesi"nde yer aldı. TTB Merkez Konseyi Başkanı Dr. Bayazıt İlhan zirveye konuşmacı olarak katıldı. Dr. İlhan konuşmasında, iklim ve sağlık konusunda devletlere düşen rolü vurguladı ve TTB'nin ulusal ve uluslararası ölçekteki üç önerisini de katılımcılarla paylaştı. Bu öneriler şöyle sıralanabilir:

1. Türkiye'de yeni kömürlü termik santraller yapılmamalı,
2. Tüm ülkelerde hava kirliliği sınır değeri olarak Dünya Sağlık Örgütü hava kalitesi rehberlerinde yer alan sınır değerlerin kullanılması benimsenmeli ve
3. Endüstriyel tesislerin kurulmasına karar verilmeden önce sağlık etki değerlendirmesi (SED) yapılması zorunlu tutulmalıdır.

Katılımcılar Türkiye'de seksenin üzerinde yeni kömürlü termik santral yapıma planını hayretle karşıladılar ve her üç öneriyi de desteklediler.

Türk Tabipleri Birliği heyetinin Paris İklim Zirvesi'nde dile getirdiği görüş ve öneriler "Türkiye'de kömürlü termik santraller sağlığı tehdit ediyor" başlığıyla basılı olarak medya mensupları ve toplantı katılımcılarıyla paylaşıldı.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin 21. Taraflar Konferansı 12 Aralık 2015'te Paris Anlaşması ile sonuçlandı. Anlaşmaya göre taraflar "küresel ortalama sıcaklıktaki artışı endüstri öncesi düzeylerin 2 derece üstünün çok aşmasında tutarak ve sıcaklık artışını endüstri öncesi düzeylerin 1,5 derece üstüyle sınırlamak yönünde çaba göstererek bunların iklim değişikliği risk ve etkilerini önemli ölçüde sınırlayacağını" kabul ettiler. Ancak bu kabule uygun davranmayan taraflara uygulanabilecek yaptırımların yetersizliği ve muğlaklığı tartışma konusu oldu.

Dünya Sağlık Örgütü Paris İklim Değişikliği Anlaşmasını insan sağlığı açısından tarihsel bir başarı olarak nitelemektedir. Bu nitelemenin önemli nedenlerinden birisi, diğer taraflar konferanslarının

aksine, 21. Taraflar Konferansında (COP21) sağlık hakkının merkeze konduğu bir eylemliliğin ülkeler tarafından tercih edileceği iddiasıdır. Dünya Sağlık Örgütü bu yaklaşımı, hem kendisi için hem de sağlık topluluğunun tümü için bir fırsat olarak değerlendirmektedir (WHO, 2015).

Paris Anlaşması ayrıntılı olarak incelendiğinde, iklim değişikliği ile ilgili yapılan düzenlemelerin yaptırımlara ilişkin bölümünün yeterli olmadığı, bir kez daha şirketlerin kazandığı söylenebilir. Paris toplantısında da dile getirdiğimiz gibi, asıl olan yalnızca iklim değişikliğine değil, bu tahribatı yaratan kapitalizme karşı bütünlüklü, güçlü bir mücadelenin yürütülmesidir.

Türkiye'de kömürlü termik santraller sağlığı tehdit ediyor

Türkiye'de halen var olan yirminin üzerindeki kömürlü termik santral nedeniyle yılda en az 2.876 erken ölümün meydana geldiği, bu sayının 7.900'e kadar çıkmış olabileceği tahmin edilmektedir (HEAL, 2015; Greenpeace, 2013). Bu tahminden yola çıkarak, Türkiye'de ölenlerin %2'sinden fazlasının kömürlü termik santrallere bağlı sağlık etkileri yüzünden yaşamını erken yitirmiş olduğunu söylemek mümkündür (Pala, 2014).

Erken ölümler dışında kömürlü termik santraller binlerce hastalanmaya ve sağlık kuruluşuna başvuru ve yüz binlerce iş günü kaybına yol açmaktadır. Bir yıl içerisinde kömürlü termik santraller nedeniyle hasta geçirilen gün sayısının sekiz milyon güne yakın olduğu tahmin edilmektedir (Greenpeace, 2013).

Mevcut kömürlü termik santrallerin sağlık maliyeti yılda 2,9-6,7 milyar Euro olarak hesaplanmaktadır ve bu tutar Türkiye'deki toplam sağlık harcamalarının %8,9-20,7'sini oluşturmaktadır (Pala, 2014).

Türkiye 2014 yılı verilerine göre enerji üretiminin %48'ini doğalgazdan, %30'unu ise kömürden sağlamaktadır. Enerji üretimi içerisinde rüzgarın payı %3, güneşin ise %1'in altındadır (TÜİK, 2015). Mevcutlara ek olarak Türkiye'de seksenin üzerinde yeni kömürlü termik santral planlanmakta ve bu santraller Hükümet tarafından da ne yazık ki desteklenmektedir. Kömürlü termik santral sayısındaki bu inanması güç artış, Türkiye'de kömürlü santrallere bağlı sağlık maliyetlerini de hızla yükseltecektir.

Enerji üretiminde kömürün payının azaltılması erken ölümlerin azaltılması ve sağlık maliyetinin

düşürülmesi için büyük önem taşımaktadır. Türk Tabipleri Birliği ısrarla Hükümete bu konuda çağrı yapmaktadır (**TTB, 2014**).

Kömürlü santrallerin olumsuz etkisi sağlık maliyetleri ile sınırlı değildir. Kömürlü santraller aynı zamanda sera gazı emisyonlarında da artışa yol açmaktadır. Türkiye’de elektrik üretimi kaynaklı karbondioksit emisyonları 1990’dan 2013’e kadar %236 artış göstererek; toplam karbondioksit emisyonları içerisinde enerji sektörünün payı %22’den %31’e yükselmiştir. Türkiye 2012 yılında toplam sera gazı emisyonlarında dünya 19.uncusudur ve 1990-2013 döneminde sera gazı emisyonları %110 artış göstermiştir (**TÜİK, 2015**). Türkiye’nin küresel ısınma ile ilgili 2 derece hedefine uyması için kömürü destekleyen politikalarından ivedi olarak vaz geçmesi gerekmektedir.

Türkiye, kömürden enerji üretimine verdiği destekler ve teşviklerle ciddi bir endişe kaynağıdır. IMF’ye göre, 2015 yılında Türkiye’de kömüre verilen teşvik (küresel ısınma ve yerel hava kirliliğinin dışsal maliyetleri de dâhil olmak üzere) 24,2 milyar ABD Dolarını bulmaktadır. Bu tutar ülkenin GSMH’sinin %2,8’ine denk gelmektedir (**IMF, 2015**). Türkiye, ne yazık ki kömürden enerji üretiminde, küresel düzeyde, Çin ve Hindistan’dan sonra, en büyük üçüncü yatırımcı ülke konumunda bulunmaktadır.

Kömüre verilen teşviklerin yalnızca yarısının sağlık bütçesine aktarılması halinde, bugün gelir testi, prim borcu vb. nedenlerle sağlık hizmetine erişemeyen nüfusumuzun %10’undan fazlasının erişim sorunları çözülebilir. Rutin sağlık hizmetlerine erişemeyen kişilerin acil servislere getirdiği yük (2014 yılında acil servislere 104 milyonun üzerinde başvuru gerçekleşmiştir. Türkiye’nin nüfusunun 78 milyon olduğu düşünülürse, bu gerçekten de çok büyük bir yükür) önemli ölçüde azaltılabilir (**TKHK, 2015**).

Türkiye’de bilim insanlarının ve meslek örgütlerinin açıkça ortaya koyduğu gibi bugün için herhangi bir enerji açığı yoktur ve Hükümetin enerji gereksinimi projeksiyonu abartılıdır (**TMMOB Makine Mühendisleri Odası, 2014**). Enerjinin verimli kullanılması ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmek ülkenin gelecekteki enerji gereksinimini karşılayabilecek potansiyelindedir.

Hava kirliliğine bağlı sağlık hizmeti kullanımında meydana gelecek azalma; özellikle hastanelerde hasta başına ayrılan zamanı (hasta yükü nedeniyle

bugün kamu hastanelerinde birçok hekim bir hastaya on dakikadan az zaman ayırabilmektedir) daha makul bir süreye çıkartabilir.

Ulusal Hükümetlere bu konuda önemli bir görev düştüğü açıktır. Enerjinin verimli kullanımını destekleyen, enerji gereksinimlerini bilimsel öngörülere göre yapan, fosil yakıtlardan enerji üretimini yıllar içerisinde azaltmayı planlayan ve yenilenebilir enerji kaynaklarını destekleyen Hükümetlere gereksinimimiz var.

Kuşkusuz Hükümetleri bu yola yöneltecek olan toplumdur. Enerji kaynaklarının sağlık etkileri konusundaki farkındalığı artırmak ise başta hekimler olmak üzere sağlık profesyonellerine düşen bir görevdir. Bu nedenle, Türk Tabipleri Birliği enerji ve sağlık konusunu gündemine almış ve çeşitli etkinlikler düzenlemektedir.

Türk Tabipleri Birliği sağlık alanındaki bazı örgütlerle birlikte 2014 yılının Ekim ayında bir kampanya başlatarak Hükümete yeni kömürlü termik santral yapımından vaz geçmesi çağrısında bulunmuştur (**TTB, 2014**). Bunun yanında HEAL tarafından Türkiye için hazırlanan “Ödenmeyen Sağlık Faturası” dökümanına katkıda bulunmuş; değişik sivil toplum örgütleriyle birlikte “Temiz Hava Hakkı Platformu” kurma çalışmaları içerisinde yer almış ve Platformun üyesi olmuştur. Ayrıca toplumu bilgilendirmek amacıyla Bursa Tabip Odası tarafından “Kömürlü Termik Santrallerin Sağlık Etkileri” kitapçığı yayınlanmış ve yurt çapında kömürlü termik santrallere karşı mücadele eden gruplara ulaştırılmıştır (**Pala, 2014**).

Türkiye’de çeşitli bölgelerde yürütülen kömürlü termik santrallere karşı örgütlü mücadeleler zaman zaman hukuksal zaferlerle sonuçlanmakta ve kurulma aşamasındaki bazı kömürlü termik santrallerin lisansları iptal edilebilmektedir. Ancak bunların sınırlı kazanımlar olduğunu vurgulamak gerekir.

Türk Tabipleri Birliği’nin yürüttüğü doğayı ve yaşamı koruma mücadelesi kömürlü termik santrallerle sınırlı değildir. Türkiye’de hayata geçirilmeye çalışılan nükleer santral projeleri ve ülkenin dört bir yanında uygulanan siyanürle madencilik uygulamalarına karşı yürütülen mücadeleler bunların bir kısmıdır. Bu çabalar ilgili meslek örgütleri ve toplum kesimleriyle ortaklaştırılmaya çalışılarak yürütülmektedir.

Türk Tabipleri Birliği kömürlü termik santrallere karşı yürütülen mücadelede halkın tepkisini

örgütlemenin önemini farkındadır. Bunun için kömürlü santrallerin yol açabileceği erken ölümler gibi bilimsel kanıtlara dayalı sağlık sorunlarının kapsamlı bir biçimde toplumla paylaşılması gerekir. Sağlık meslek örgütlerinin toplumda farkındalık yaratmak üzere hazırladığı yayınların, düzenlediği ve/veya katıldığı etkinliklerin önemli olduğunu düşünüyoruz.

Temiz hava solumanın en temel haklardan biri olduğunun toplumun geniş kesimleri tarafından savunulması, santrallere karşı mücadelede kazanımları artırılabilir. Bu amaçla Türkiye’de TTB olarak kurucuları içerisinde yer aldığımız “Temiz Hava Platformu” gibi örgütsel birliktelikler güçlü bir araç olabilir.

Türkiye’de kömürlü termik santral kurulması aşamasında yalnızca göstermelik bir Çevresel Etki Değerlendirme süreci yaşanmaktadır. Göstermelik olarak değerlendirmemizin nedeni, ÇED süreçlerinin neredeyse tamamının Çevre Bakanlığı tarafından kabul edilmesidir.

Sağlığı etkileme potansiyeli olan her endüstriyel girişimin kurulmasından önce mutlaka Sağlık Etki Değerlendirmesi (SED) yapılmalıdır. Türkiye’de Hükümeti hava kirliliğine ve iklim değişikliğine yol açabilecek başta termik santraller ve çimento fabrikaları olmak üzere her endüstriyel tesisin kurulmasına karar verilmeden önce SED yapılmasının zorunlu tutulması için düzenleme yapmaya çağırıyoruz. Bu çağrıya uymak, Hükümetin temiz hava solunmak hakkına karşı olumlu tutumunun bir göstergesi olarak algılanacaktır.

İklim değişikliğinin olumsuz sağlık etkilerinin azaltılması için sağlık profesyonelleri toplumun tüm kesimleriyle birlikte dayanışma içerisinde mücadele etmelidir. Ancak Türkiye’de böyle bir mücadele için fırsatların olduğunu söylemek bugünlerde oldukça zordur. Çünkü hem birey olarak, hem de meslek örgütleri, sendikalar ve diğer örgütler olarak önceliğimiz insan hakları, demokrasi ve hukuk mücadelesidir.

Son altı ayda yüzlerce insanın şiddet nedeniyle hayatını kaybettiği bir ülkede, umarız; iklim değişikliğinin sağlık etkilerini azaltmak için hangi fırsatlardan yararlanabileceğimizi konuşacağımız günler kısa süre içerisinde gelir.

Yeni Hükümetin (Aslında 2002’den bu yana işbaşında olan Hükümetlerin devamıdır) programına bakıldığında; Türkiye’de 2016 ve ötesinde enerji

kaynakları nedeniyle ortaya çıkan hava kirliliğinin azaltılabilmesine ilişkin önemli bir gelişmenin yaşanabilmesi zor görünüyor. Ancak umutsuz değiliz; Türk Tabipleri Birliği olarak mücadelemizi sürdürmeye kararlıyız.

“Sağlıklı yaşamak” en temel insan hakkı ise, bu hakkın hayata geçmesinin sağlanabilmesi için Hükümetlerin enerjinin verimli kullanılması için tatmin edici girişimlerde bulunması, yenilenebilir enerji kaynaklarının enerji üretimindeki payının artırılmasını sağlaması ve yeni kömürlü termik santrallerin yapımından vazgeçmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

Greenpeace (2013) *Sessiz Katil, Türkiye neden kömürlü termik santrallerden vazgeçip yeşil enerjiye geçmeli? Greenpeace Akdeniz.*

HEAL (2015) *Ödenmeyen Sağlık Faturası, Türkiye’de Kömürlü Termik Santraller Bizi Nasıl Hasta Ediyor? Sağlık ve Çevre Birliği HEAL (HealthandEnvironmentAlliance).*

IMF (2015) *CountingtheCost of EnergySubsidies IMF Survey, Erişim tarihi: 24 Kasım 2015, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2015/new070215a.htm>.*

Pala, K. (2014) *Kömürlü Termik Santrallerin Sağlık Etkileri, Bursa Tabip Odası.*

TKHK (2015) *Kamu Hastaneleri İstatistik Yıllığı 2014, Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1000, Ankara.*

TMMOB Makine Mühendisleri Odası (2014) *Türkiye’nin Enerji Görünümü, YAYIN NO: MMO/616, Genişletilmiş Üçüncü Baskı, Ankara.*

TTB (2014) *Kömürlü termik santraller çevreye ve sağlığa zararlıdır. Erişim tarihi: 24 Kasım 2015, <http://www.ttb.org.tr/index.php/Haberler/komurlu-4871.html>.*

TÜİK (2014) *Türkiye İstatistik Kurumu Enerji İstatistikleri. Erişim tarihi: 24 Kasım 2015, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1029.*

TÜİK (2015) *Seragazı Emisyon Envanteri, 2013. Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, Sayı: 21587. Erişim tarihi: 24 Kasım 2015, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18744>.*

WHO (2015) *New climatechangeagreement a historicwinforhumanhealth. Erişim tarihi: 26.01.2016, <http://who.int/mediacentre/commentaries/climate-change-agreement/en/>.*